

Huvudman Göteborgs kommun
goteborg@goteborg.se

2018-11-23
Dnr 400-2017:7324

Rektor vid Ester Mosessons gymnasium 2
viktor.tyrberg@educ.goteborg.se

Beslut

efter tematisk kvalitetsgranskning av gymnasieskolans
demokratiuppdrag vid Ester Mosessons gymnasium 2 i
Göteborgs kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av gymnasieskolans demokratiuppdrag. Syftet är att granska i vilken utsträckning gymnasieskolans demokratiarbete ger eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare. Granskningen fokuserar särskilt på det klassrumsnära arbetet med demokratiska förmågor som sker inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning ger undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare?
 - a. I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?
 - b. I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?
2. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?
3. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att möta pojkars och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

Granskningen genomförs i 24 skolenheter, som utifrån program och region, slumpvis valts ut. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. I urvalet har hänsyn tagits till studieförberedande program och yrkesprogram samt en spridning inom tre av myndighetens regionindelningar (Göteborg, Stockholm och Umeå). Ester Mosessons gymnasium 2, i Göteborgs kommun, med Göteborgs kommun som huvudman ingår i denna granskning. Vid skolan har restaurang- och livsmedelsprogrammet valts ut som exempel på hur undervisningen genomförs.

Skolinspektionen besökte Ester Mosessons gymnasium 2 den 9-11 oktober 2018. Besöket genomfördes av utredarna Stina Linder och Johanna Salomonsson. Intervjuer med rektorn, den undervisande läraren i Samhällskunskap 1a1 vid restaurang- och livsmedelsprogrammet och elever vid programmet samt lektionsobservationer har genomförts.

På Ester Mosessons gymnasium 2 i Göteborgs kommun finns ett yrkesprogram, restaurang- och livsmedelsprogrammet samt introduktionsprogram. På skolenheten finns ungefär 170 elever, varav 80 elever går på restaurang- och livsmedelsprogrammet. Skolenheten har två samhällskunskapslärare som undervisar i Samhällskunskap 1a1 på skolenhetens samtliga program. En av dessa lärare undervisar den klass som Skolinspektionen observerat. Samhällskunskap 1a1 genomförs i årskurs 2. På skolenheten är lärarna organiserade i arbetslag och ämneslag.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionens bedömning

Ester Mosessons gymnasium 2, i Göteborgs kommun, har i vissa delar ett väl fungerande arbete för att eleverna ska erhålla en undervisning som utvecklar deras demokratiska förmågor. Läraren bedriver en undervisning som i hög utsträckning ger eleverna möjlighet att utveckla förståelse för såväl olika som andras perspektiv, genom att läraren till exempel presenterar olika värderingar, uppfattningar och problemställningar för eleverna. Läraren klargör även i hög utsträckning vårt samhälles demokratiska värderingar, samt att läraren vid såväl planeringen som i genomförandet av undervisningen utgår från elevernas behov, förutsättningar och förkunskaper. Eleverna ges även en undervisning som i hög utsträckning bedrivs i demokratiska arbetsformer.

Skolinspektionen bedömer dock att eleverna i låg utsträckning erhåller en undervisning där de ges möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Eleverna erhåller i låg utsträckning en undervisning där det ges utrymme för kontroversiella frågor eller en undervisning som utvecklar elevernas praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser.

Avslutningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn i för låg utsträckning samverkar med lärarna i skolans kvalitetsarbete för att skapa goda förutsättningar för alla elevers möjlighet att utveckla demokratiska förmågor inom ramen för kursen Samhällskunskap 1a1. Rektorn skapar också i låg utsträckning goda förutsättningar för genomförandet av demokratiuppdraget.

Bedömning av fråga 1a: I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektorn vid Ester Mosessons gymnasium 2 behöver se till att alla elever, i synnerhet flickorna, i högre utsträckning ges möjlighet till samtal, diskussion och argumentation, samt ges utrymme för diskussion om kontroversiella frågor inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1a1.

Skolinspektionen bedömer att eleverna i låg utsträckning ges möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former, i synnerhet när det gäller diskussioner där skilda synsätt ställs mot varandra. Läraren ger i låg utsträckning utrymme

för diskussioner om kontroversiella frågor i undervisningen. Granskningen visar även att det finns elever i klassen, framförallt flickor, som inte uttrycker sina åsikter när de skiljer sig från sina klasskamraters. Däremot ges eleverna en undervisning där läraren i hög utsträckning presenterar olika värderingar, uppfattningar och problemställningar för eleverna, och som ger eleverna möjlighet att utveckla förståelse för andras perspektiv. Genom undervisningen klargör läraren i hög utsträckning vårt samhälles demokratiska värderingar och stimulerar aktivt eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt.

Skolinspektionens intervjuer och observationer visar att eleverna i låg utsträckning ges möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Av intervjuer och observationer framgår att eleverna i låg utsträckning ges möjlighet att samtala och diskutera där skilda synsätt ställs mot varandra och olika argument ges utrymme. Även om det under de observerade lektionerna råder ömsesidig tolerans och respekt mellan samtalsparterna, så är det ett flertal elever som inte framför sina argument. Läraren uppger i intervju att det är ett relativt gott samtalsklimat i klassen, men att det finns elever som blir passiva och som inte deltar i diskussioner. Läraren uppger vidare att hen försöker uppmuntra eleverna att stå upp mot auktoriteter och göra sin röst hörd genom att exempelvis säga till eleverna att det aldrig kan bli fel när man uttrycker sin åsikt. Trots det säger läraren att det är ganska många i klassen som sitter tysta i diskussioner. Flickorna uppger i intervju att det finns elever som inte vill uttrycka sina åsikter i helklass och att flickorna hellre diskuterar i mindre grupper då de upplever att det då är enklare att framföra sina argument. Av intervju med pojkarna framgår att de har en annan bild av diskussionerna i klassen, de säger att stämningen i klassrummet är god och att eleverna ofta framför sina olika argument. Samtliga elever uppger att de känner att deras perspektiv vidgas genom att lyssna till andras argument och att de på så vis utvecklas. Flickorna uppger även att de anser att det är mer givande att diskutera i grupper, då de lär sig mer när de inte bara lyssnar utan även framför argument. Av intervjuer med såväl läraren som elever framgår att eleverna ges möjlighet att diskutera både under lärarens ledning och självständigt i grupp, men att diskussioner utan lärarens ledning endast sker i låg utsträckning. Läraren uppger i intervju att eleverna ibland sitter i grupper och diskuterar, men att de flesta diskussioner sker i helklass där läraren innehar rollen som samtalsledare. Såväl flickor som pojkar bekräftar i intervjuer att det är vanligast med diskussioner under lärarens ledning, men att det även sker diskussioner i grupper. Av observationer framgår att diskussioner både sker i grupp och i helklass, vilket även bekräftas i intervju med rektorn.

Av intervjuer, observationer och skriftligt underlag framgår att läraren i hög utsträckning presenterar olika värderingar, uppfattningar och problemställningar för eleverna så att eleverna ges möjlighet att utveckla förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Eleverna uppger att läraren exemplifierat olika politiska partiers åsikter inom vissa frågor, så som att nationalsocialistiska partier argumenterar för deras rätt till yttrandefrihet samtidigt som de vill begränsa rättigheter för andra människor. Enligt eleverna ökar deras förståelse för aktuella samhällsfrågor genom undervisningen och genom att eleverna fått öva på att ta ställning till olika påståenden i syfte att se vilken ideologi de står närmast. Läraren uppger att hen försöker visa på olika perspektiv i sin undervisning och på likheter respektive skillnader av exempelvis politiska ideologier för att eleverna ska kunna göra analyser och egna jämförelser. Vid en av observationerna visar läraren olika filmklipp på hur sociala medier påverkar samhället och ger sedan eleverna i uppgift att i grupper analysera filmerna och besvara frågor tillsammans. Av skriftligt underlag framgår att läraren går igenom

ideologier med eleverna och att de därefter får övningar där de ska ta ställning till vissa givna samhällsbegrepp. Det skriftliga underlaget beskriver vidare att läraren kopplar ideologierna till mänskliga rättigheter och till politiska partier.

Såväl intervjuer som skriftligt underlag visar att läraren i låg utsträckning ger utrymme för kontroversiella frågor i undervisningen. Eleverna uppger samstämmigt i intervjuer att de inte diskuterat kontroversiella frågor inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1a1. Eleverna säger att det ibland kan bli lite känsliga diskussioner om det är flera elever som tycker olika, men de upplever inte att frågeställningarna väckt starka känslor eller skapar spänningar i gruppen. Det framgår vidare av intervjuer med eleverna att pojkarna och flickorna har olika syn på huruvida alla elever uttrycker sina åsikter vid känsliga diskussioner. Enligt flickorna finns det elever som inte uttrycker sina åsikter när de skiljer sig från sina klasskamraters eller när de ser en risk att någon elev kommer ifrågasätta deras åsikt. De intervjuade pojkarna säger däremot att de tror att alla elever vågar säga vad de tycker vid diskussioner. Läraren uppger att eleverna behöver öva på att ta ställning och att framföra sina argument även när deras åsikter skiljer sig åt. Läraren uppger vidare att hen ser behov av att ge mer utrymme till kontroversiella frågor i undervisningen och planerar att ge eleverna en individuell skriftlig uppgift som handlar om resultatet i skolvalet, ett resultat som läraren anser vara kontroversiellt i gruppen. Av inkomna skriftliga handlingar, så som exempel ur lärarens planering, framgår dock inga ytterligare uppgifter eller planerade diskussioner som är tänkbart kontroversiella. Enligt eleverna är frågeställningar inom hedersproblematik och migrationspolitik exempel på sådant som eleverna upplever kontroversiellt.

Av intervjuer, observationer och skriftligt underlag framgår att läraren tydliggör vad det demokratiska förhållningssättet innebär och på så vis ger eleverna en förståelse för demokratiska värden. Eleverna berättar att läraren genom sin undervisning visat på attityder och färdigheter som ingår i ett demokratiskt förhållningssätt. Enligt eleverna säger läraren till exempel att alla får uttrycka sina åsikter och att läraren föregår som ett gott exempel. Läraren uppger att hen, genom sitt agerande i klassrummet, försöker tydliggöra viktiga demokratiska värden för eleverna. Läraren gör det genom att exempelvis fördela talutrymmet och genom att vara vaksam på mer subtila saker som kan hända i elevgruppen. Eleverna uppger i intervju att de upplever att läraren behandlar alla elever rättvist och att, såväl flickor som pojkar, får sin del av lärarens tid och hjälp. Enligt eleverna agerar alltid läraren om det uppstår kontroverser mellan eleverna och eleverna säger även att de tycker att läraren är bra på att avgöra vilka situationer som läraren behöver hantera. Enligt flickorna visar läraren när en diskussion håller på att gå över styr genom att ta ställning för ett demokratiskt förhållningssätt genom att till exempel sammanfatta vad som sagts och sedan presentera en alternativ synvinkel på hur man kan tänka. Rektorn uppger att hen upplever läraren som lugn och bra på att exemplifiera i sin undervisning samt att läraren förmedlar ett demokratiskt förhållningssätt till eleverna. Av observationer framgår att läraren genom sin undervisning visar hur man kan omfatta ett demokratiskt förhållningssätt. Exempelvis så fördelar läraren ordet till en flicka när en av pojkarna tagit en stor del av talutrymmet. Läraren säger även till elever när de gör annat än det som är tänkt inom undervisningen och ber en elev om ursäkt när läraren inte uppfattade vad eleven sa. Det framgår vidare av observationer att läraren tydliggör beteenden som omfattas av demokratiska värden, exempelvis visar läraren hur eleverna ska sitta tillsammans vid gruppdiskussioner för att alla ska ges möjlighet att delta.

Bedömning av fråga 1b: I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektorn vid Ester Mosessons gymnasium 2 behöver se till att eleverna i högre utsträckning får möjlighet att praktiskt öva sig i demokratiska beslutsprocesser inom ramen för undervisningen, exempelvis genom att praktiskt öva sig i olika mötesformer, röstningsförfaranden och majoritetsprinciper. Detta kan med fördel ske inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1a1.

Skolinspektionen bedömer att eleverna i låg utsträckning ges tillfällen att utveckla sin praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser inom ramen för undervisningen av Samhällskunskap 1a1. Undervisningen bedrivs däremot i hög utsträckning i demokratiska arbetsformer, genom att eleverna ges inflytande över undervisningen.

Skolinspektionens intervjuer och skriftligt underlag från skolan visar att undervisningen i låg utsträckning ger eleverna möjlighet att öva sin praktiska förmåga i att bereda och argumentera för förslag till beslut. Såväl läraren som eleverna uppger i intervju att eleverna varken har övat på att själva ta fram underlag till en fråga eller själva formulerat ett förslag som det sedan ska beslutas om. Läraren uppger vidare att eleverna fått argumentera för och emot att flytta fram examinationsdatum, men att det inte skett någon mer planerad praktisk övning av olika beslutsprocesser. Vidare framgår av intervjuer att eleverna i låg utsträckning får öva sig i olika mötesformer, röstningsförfaranden och majoritetsprinciper. Det framgår även av intervjuerna att läraren i låg grad analyserar dessa tillsammans med eleverna. Läraren uppger att eleverna vid ett tillfälle fått öva sig i röstningsförfaranden genom att rösta i skolvalet, en aktivitet som samtliga lärare som undervisar i Samhällskunskap 1a1 ansvarade för. Eleverna uppger i intervju att de inte kan komma på något mer exempel där de fått öva sig i olika röstningsförfaranden än skolvalet. Enligt eleverna förberedde läraren dem inför skolvalet och gick teoretiskt igenom några olika röstningsförfaranden.

Av intervjuer framgår att eleverna i hög utsträckning ges inflytande över hur undervisningen ska bedrivas. Läraren uppger att hen försöker bjuda in eleverna att komma med förslag och att de bland annat fått påverka vilka examinationsformer de ska ha. Läraren uppger vidare att hen försöker att lyssna till eleverna och variera lektionerna så att de känner intresse och delaktighet. Läraren berättar att eleverna inom en bestämd uppgift kan påverka vad de ska skriva om, till exempel så ska eleverna själva välja ett samhällsproblem som de ska analysera utifrån en färdig analysmodell. Eleverna uppger att läraren har en planering över vad som ska ingå i kursen och att eleverna har möjlighet att påverka vilket arbetssätt de ska använda. Enligt eleverna har läraren sagt att det är bra om eleverna kommer med förslag på hur undervisningens ska utformas.

Bedömning av fråga 2 och 3: I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor, samt för att möta pojkar och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

- Rektorn vid Ester Mosessons gymnasium 2 behöver tillsammans med lärarna i högre utsträckning, inom ramen för skolans kvalitetsarbete, samverka för att skapa goda förutsättningar för alla elever att utveckla demokratiska förmågor. Detta särskilt genom att i högre utsträckning gemensamt planera genomförandet av samt följa upp och analysera skolenhetens demokratiuppdrag inom ramen för Samhällskunskap 1a1.
- Rektorn vid Ester Mosessons gymnasium 2 behöver skapa bättre förutsättningar för genomförandet av demokratiuppdraget i Samhällskunskap 1a1, genom att i högre utsträckning beakta faktorer som påverkar de aktuella elevernas lärande vid avsättandet av resurser.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna i låg utsträckning samverkar i skolans systematiska kvalitetsarbete för att skapa goda förutsättningar för alla elever att utveckla demokratiska förmågor inom undervisningen för Samhällskunskap 1a1. Rektorn skapar även i låg utsträckning goda förutsättningar för demokratiuppdraget, detta i synnerhet genom att rektorn tilldelat ett lågt antal undervisningstimmar till kursen utan att se till den aktuella elevgruppens behov. Vidare bedömer Skolinspektionen att läraren i hög utsträckning känner till och beaktar elevernas tänkbara behov vid såväl planeringen som genomförandet av undervisningen.

Skolinspektionens intervjuer och skriftligt underlag från skolan visar att rektorn och lärarna i låg utsträckning planerar för skolenhetens demokratiuppdrag inom Samhällskunskap 1a1. Rektorn uppger i intervju att det finns ett generellt arbete avseende demokratiuppdraget inom skolenheten, men att det endast i låg utsträckning sker en gemensam planering mellan läraren och rektorn avseende hur undervisningsinnehållet kopplas mot demokratiuppdraget i kursen Samhällskunskap 1a1. Rektorn uppger att i och med att det är valår så har lärarnas fokus vid planeringen av det demokratiska uppdraget till största del handlat om skolvalet. Rektorn har till exempel varit delaktig vid ett ämneslagsmöte tillsammans med samhällskunskapslärarna för att planera såväl skolval som den paneldebatt som genomfördes med inbjudna politiker. Vidare framkommer i intervju med rektorn att hen regelbundet identifierar behov av kompetensutveckling för den aktuella läraren och att läraren framfört önskemål om kompetensutveckling kopplat till demokratiuppdraget. Läraren bekräftar att hen haft samtal med rektorn om behovet av kompetensutveckling. Läraren uppger vidare att rektorn under denna termin inte har samverkat i planeringen av undervisningen utöver skolvalet, men att det sker samverkan tillsammans med andra lärare som också undervisar i Samhällskunskap 1a1.

Av intervjuer och skriftligt underlag framgår vidare att rektorn och lärarna i låg utsträckning följer upp och analyserar demokratiuppdraget, så som exempelvis vilka resultat som nås kring förståelse för andras perspektiv, förståelse för vad det demokratiska förhållningssättet

innebär samt elevers praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser. Av skriftligt underlag framgår att skolan arbetar med elevenkäter som genomförs varje år. I dessa elevenkäter finns det frågor kring hur eleverna upplever det demokratiska förhållningssättet på skolan och enkäterna bearbetas och analyseras inom det systematiska kvalitetsarbetet. Rektorn uppger i intervju att dessa enkäter inte bearbetas på kursnivå och att det därmed inte går att se hur eleverna svarat inom kursen Samhällskunskap 1a1. Rektorn uppger vidare att läraren genomför kursutvärderingar där frågor om inflytande finns med, samt att det finns möjlighet för eleverna att framföra önskemål och åsikter om undervisningen. Läraren bekräftar att hen genomför en kursutvärdering, men enligt läraren ligger den i slutet av kursen och påverkar inte direkt genomförandet av undervisningen för aktuell klass. Enligt läraren är det sällan som lärare eller rektorn följer upp huruvida eleverna upplever att de utvecklar sina demokratiska förmågor.

Av intervjuer med såväl rektorn som läraren framgår att rektorn i låg utsträckning avsätter lämpliga resurser för uppdraget. Rektorn uppger att hen inför detta läsår tagit beslut att lägga Samhällskunskap 1a1 på en termin, istället för på två terminer som brukligt. Enligt rektorn beror det på att läraren kommer vara tjänstledig under vårterminen. Detta har lett till att kursen Samhällskunskap 1a1 har fått betydligt färre timmar tilldelade än hur det brukar vara. Rektorn uppger vidare att dessa beslut tagits av rent organisatoriska skäl och inte utifrån den aktuella klassens behov. Läraren uppger i intervju att om man ser till gruppens behov så borde klassen snarare ha tilldelats fler timmar i timplanen, inte färre. Enligt läraren finns det elever i klassen med ringa förkunskaper och som behöver mer tid vid vissa moment. Läraren uppger vidare att den knappa tilldelningen av timmar innebär att läraren saknar förutsättningar att fördjupa sig i vissa moment och att det även blir tidsbrist vid vissa moment i undervisningen. Av intervjuer med såväl rektorn som läraren framgår att rektorn tar vissa andra beslut utifrån den aktuella klassens behov. Till exempel har rektorn beslutat att anställa en elevassistent till en av eleverna. Av intervjuerna framgår vidare att rektorn även har beslutat att sammanföra två klasser i Samhällskunskap 1a1, för att på så vis få en jämnare fördelning av pojkar och flickor. Vidare framgår av intervjuer att rektorn i låg utsträckning tar andra strategiska beslut inom demokratiuppdraget. Rektorn uppger exempelvis att även om rektorn och läraren har identifierat ett kompetensutvecklingsbehov kopplat till demokratiuppdraget så har läraren ännu inte erhållit någon kompetensutveckling.

Det framgår av intervjuer att läraren beaktar de aktuella elevernas förutsättningar vid planeringen av undervisningen. Läraren uppger att hen planerar sin undervisning med ambitionen att alla elever ska komma till sin rätt bland annat genom att variera undervisningen. Läraren uppger vidare att hen ser till att planeringen som eleverna får ta del av är tydlig och det alltid finns hänvisningar hur eleverna kan komma vidare i sitt arbete. Enligt läraren har hen vetskap om de flesta elevers behov och förutsättningar av egen erfarenhet som undervisande lärare i ett annat ämne för samma elevgrupp. Läraren uppger vidare att hen inte deltog på klasskonferensen innan kursstart då den tiden krockade med ett annat ämne och klass. Rektorn uppger i intervju att läraren utgår från elevernas behov och förutsättningar vid planeringen av undervisningen, enligt rektorn erfar hen det genom samtal med den aktuella läraren.

Av intervjuer och observationer framgår att läraren både förmedlar höga förväntningar i undervisningen och ägnar särskild kraft åt elever med sämre förkunskaper och

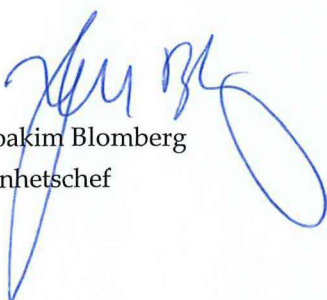
förutsättningar. Läraren uppger att hen arbetar med extra anpassningar och anpassar språket för att eleverna ska förstå och vilja lära sig mer inom ämnet, samt att läraren försöker utmana de elever som kan mer. Enligt läraren blir eleverna mer engagerade då och det blir enklare att få med alla elever i diskussioner. Eleverna uppger att läraren ofta ger fler förklaringar till de elever som inte förstår alla begrepp samt att läraren pratar mer avancerat till de som redan kan begreppen. Enligt eleverna förmedlar läraren likvärdiga förväntningar på eleverna utifrån aspekter som kön och andra bakgrundsfaktorer både när det gäller förväntningar och tillsägelser. Flickorna uppger i intervju att de upplever att läraren till exempel försöker fördela talutrymmet jämnt i klassen. Flickorna ger som exempel att läraren sagt till en pojke att det var dags att någon annan elev får ordet. Observationer bekräftar att läraren fördelar ordet så att en pojke som aktivt söker talutrymme inte alltid får ordet utan istället får invänta andra elevers åsikter. Observationer visar även att läraren förklarar ord och begrepp vid genomgångar samt att läraren ibland stannar extra länge vid vissa elever under arbetets gång. Vid en av de observerade lektionerna samtalar läraren med en av eleverna hur det kommande provet ska genomföras och om det behövs anpassningar vid provtillfället.

Uppföljning

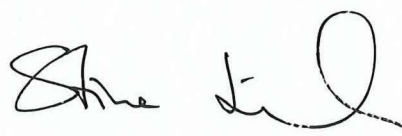
Huvudmannen ska senast den 3 juni 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se, eller per post till, Skolinspektionen, Box 3177, 903 04 Umeå. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2017:7324) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

Joakim Blomberg
Enhetschef

Stina Linder
Föredragande

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

www.skolinspektionen.se/demokrati

Bilaga: Författningsstöd

Rättslig reglering mm

Ett av gymnasieskolans viktiga uppdrag är att förmedla och förankra respekt för de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska därför utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet och solidaritet mellan människor. I utbildningen ska hänsyn tas till elevernas olika behov. Eleverna ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen syftar också till att främja elevernas allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. (Skollagen 2010:800: 1 kap. 4-5 §§). Gymnasieskolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Eleverna ska också ges kunskaper och förutsättningar för att kunna delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv (Skolverket 2011: 11f). Läroplanen slår fast att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värden – undervisningen måste också bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet (Skolverket 2011: 6).

Utbildningen i gymnasieskolan ska vara likvärdig och samtidigt anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla. Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter (Skolverket 2011:6).

Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen. Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning. (Skolverket 2012:11). I en rad studier är sambanden mellan individfaktorer som social bakgrund, kön och etnicitet och utbildningsresultat väl belagda. Detta gäller framför allt hur olika aspekter av elevernas sociala bakgrund (föräldrarnas utbildningsnivå, kulturella kapital, etc) påverkar deras skolresultat. Även i den internationella forskningen är socioekonomisk status (familjens inkomst, yrke och utbildning) kopplat till elevernas resultat (Skolverket 2009:31).

Av skollagen framgår att rektorn ska leda och samordna det pedagogiska arbetet och ha ett särskilt ansvar för att utbildningen utvecklas. Rektorn ska också besluta om sin enhets inre organisation och fatta sådana beslut som det av skollagen och andra författningar framgår att rektorn ska fatta. Det handlar bland annat om ansvaret för den övergripande organisationen av det pedagogiska arbetet och skolans kontakter med arbetslivet och det omgivande samhället (Skolverket 2013a:5). Det är viktigt att rektorn följer upp hur arbetssätt och metoder i undervisningen påverkar elevers lärande och utveckling. Utgångspunkten är de nationella mål och de områden som man har beslutat att fokusera i utvecklingsarbetet. Rektorn bör se till att verksamheten genomförs utifrån den gjorda planeringen (Skolverket 2012:28f).

I läroplanen betonas förståelse och medmänsklighet och att främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de grundläggande värden som anges i skollag och läroplan och klart ta avstånd från det som strider däremot. Samtidigt ska skolan sträva efter saklighet och allsidighet och vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram (Skolverket 2011: 5f). Här finns en spänning mellan att å ena sidan stimulera elevers åsiktsyttrande samtidigt som eleverna ska påverkas att omfatta vissa värden. Centralt blir här de riktlinjer som läroplanen anger för lärarnas ansvar där läraren ska klargöra det svenska samhällets grundläggande demokratiska värden och de mänskliga rättigheterna och tillsammans med eleverna diskutera konflikter som kan uppstå mellan dessa värden och rättigheter och faktiska händelser. Lärarna ska därtill öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av detta (Skolverket 2011: 12).

Sammanfattningsvis kan skolans demokratiska uppdrag utifrån läroplanens inledande kapitel kopplas till tre olika aspekter – *grundläggande demokratiska värderingar* (ex. jämställdhet och solidaritet), *medborgerliga förmågor* (ex. kritisk reflektion, kommunikation, konflikthantering och demokratiskt beslutsfattande) och *teoretiska kunskaper om politik och samhälle* (Skolverket 2011, Ekman & Pilo 2012), varav denna granskning fokuserar på förmågorna. Annorlunda uttryckt består skolans demokratiska uppdrag i att dels förmedla kunskaper om samhället och demokratin på system- och institutionsnivå, och dels färdigheter i att tillämpa ett demokratiskt förhållningssätt för att kunna delta i samhällslivet (Långström & Virta 2016: 35 och 57).

Skolans demokratiuppdrag är ett övergripande arbete som ska genomsyra hela skolans verksamhet och ingår i flera ämnen (Skolverket 2013: 5; Långström & Virta 35). Samtidigt har samhällskunskapsämnet i flera hänseenden en särställning när det gäller att förmedla och förankra dessa demokratiska kunskaper och färdigheter (Skolverket 2010: 44, Ekman & Pilo 2012: 59; Långström & Virta 2016: 23 och 35). Ämnesplanen anger att undervisningen i samhällskunskap i gymnasieskolan syftar till att ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna. Dessutom ska undervisningen bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Fokus ligger på såväl förmedling av teoretiska kunskaper om demokratiska förhållningssätt och mänskliga rättigheter som utveckling av förmågor kopplade till att analysera samhällsfrågor och uttrycka sina kunskaper och uppfattningar (Skolverket 2011: 143ff). Samhällskunskapsämnet utgör således en central del skolans i demokratiska uppdrag (Långström & Virta 2016: 23).

Mot denna bakgrund avgränsas granskningen av gymnasieskolans demokratiuppdrag mot just hur detta uppdrag förvaltas och gestaltas inom ämnet Samhällskunskap. För att möjliggöra jämförelser mellan yrkes- och högskoleförberedande program riktas granskningen specifikt mot den gymnasiegemensamma kursen Samhällskunskap 1a1/1b.

Referenser

- Ekman, Joakim & Pilo, Lina (2012) *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*. Stockholm: Liber.
- Långström, Sture & Virta, Arja (2016) *Samhällskunskapsdidaktik. Utbildning i demokrati och samhällsvetenskapligt tänkande*, 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2009) *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*.

Skolverket (2010) *Morgondagens medborgare*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011) *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskolan*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2012) *Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013) *Förskolans och skolans värdegrund*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013a) *Juridisk vägledning. Mer om ...Förskolechefen och rektorn*. Stockholm: Skolverket.